Voor Vrijheid en Recht!

De Boerenkrijg 1798

EXTRA THEMANUMMER VAN REVOLTE
September '98 • N°. 87 • Prijs: 120 fr. / *fl.* 8,- V.U.: J. Vanslambrouck, Tulpenlaan 38, 2240 Massenhoven

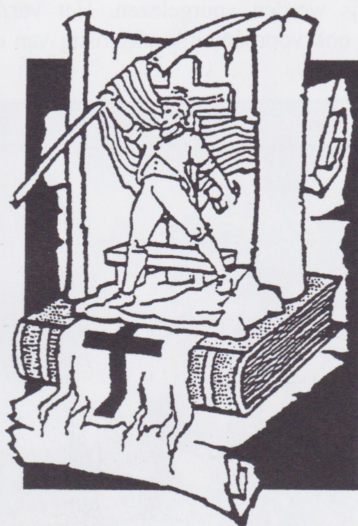
De Boerenkrijg: niet de moeite waard om te herdenken?

Johan Vanslambrouck, voorzitter

Op 12 oktober zal het precies tweehonderd jaar geleden zijn dat een opstootje in het Oostvlaamse dorp Overmere uitgroeide tot de Boerenkrijg. Het is zowat overal in Europa een traditie om belangrijke gebeurtenissen die twintig, vijftig, honderd of tweehonderd jaar geleden plaatsvonden op een of andere manier te herdenken. Voor "onze" regeerders blijkt dit niet zo te zijn voor wat de Boerenkrijg betreft. En dat is natuurlijk geen toeval.

Vooreerst was de opstand van tweehonderd jaar geleden een exclusief Vlaamse aangelegenheid. In Wallonië bleef het alles merkwaardig rustig en in de provincie Luik kon de toenmalige nieuwe orde zelfs op heel wat aanhang rekenen. Hiermee is de Boerenkrijg totaal onbruikbaar voor het scheppen van een Belgisch natiegevoel, al heeft de officiële Belgicistische geschiedschrijving dat wel geprobeerd. Niet in het minst door grootse herdenkingsplechtigheden honderd jaar geleden. Toen was de context echter totaal anders dan vandaag. De Franse ambities om België te annexeren lagen toen nog vers in het geheugen. Thans is de kans op een gewelddadige aanhechting van België bij Frankrijk ondenkbaar en dus heeft de Boerenkrijg voor de Belgische regering geen betekenis meer. Voor ons niet gelaten. Hoe minder "Belgische" herdenkingen hoe beter. Het kan alleen de Belgische non-identiteit onderstrepen en daarmee de Belgische constructie zelf verzwakken. Erger is dat ook de Vlaamse regering volkomen afzijdig blijft. De Vlaamse minister van cultuur omschrijft de Boerenkrijg als een louter lokale gebeurtenis zonder internationaal belang en dus ook zonder enig belang voor het Vlaanderen van vandaag. En die stelling verdient toch wel enige aandacht.

Het is natuurlijk juist dat de opstand op het slagveld zelf totaal mislukt is. Boeren "gewapend" met rieken en zeisen waren uiteraard geen partij voor het best uitgeruste leger van die tijd. In enkele weken tijd was de opstand dan ook op een bloedige wijze neergeslagen. Maar daarom is het gebeuren niet waardeloos. De Boerenkrijg was een opstand tegen een imperialistische Franse bezetter die komaf maakte met alle bestaande tradities en gewoontes. De Vlaamse Beweging vecht zelf met andere middelen ook een strijd uit tegen een cultureel Frans imperialisme en identificeert zich graag met voorbeelden uit het verleden (Klauwaart, Geus, Brigand). Net zoals de Guldensporenslag heeft ook de Boerenkrijg een grote symbolische betekenis gekregen voor de Vlaamse Beweging. Om die reden alleen al verdient de Boerenkrijg ook vandaag aandacht van

het officiële Vlaanderen. Een stevig collectief geheugen is één van de basispijlers van een natiegevoel. Een volk dat niet weet waar het vandaan komt weet niet waar het vandaag staat en gaat verblind naar de toekomst. De Vlaamse politieke klasse moet aandacht hebben voor de opbouw van een Vlaams identiteitsbesef. Zonder een sterk indentiteitsbesef is de Nederlandse cultuur gedoemd om te verschralen tot wat lokale folklore binnen één grote melting pot op zijn Amerikaans.

De ideeën van de Franse revolutie zijn tot op vandaag van zeer grote betekenis voor de heersende ideologieën. De Franse revolutie steunde op het rationalisme van de verlichtingsfilosofen. De revolutionairen gingen uit van het idee van één universele maatschappelijke orde, gesteund op de principes van de rede. Daarom werd gekozen voor een gecentraliseerde eenheidsstaat, uiteraard bestuurd in één enkele taal en met één enkele geüniformeerde cultuur. Alles in de maatschappij werd gerationaliseerd, tot in het absurde toe. Binnen die maatschappij was er uiteraard geen plaats voor het behoud van een eigen cultuur voor de diverse volkeren. Identiteit werd gezien als een vorm van achterlijkheid. De Boerenkrijg was een reaktie hiertegen. "Voor outer en heerd" was de leuze: voor het behoud van de eigen identiteit dus.

De Boerenkrijg is te situeren in een strijd tegen het overmatige belang van het rationele in de maatschappij. En dat is een brandend actueel thema. Het rationalisme dat tweehonderd jaar geleden onze tradities wilde afschaffen is ook vandaag een bedreiging. Uit rationele overwegingen horen we pleidooien voor het exclusief gebruik van het Engels in scholen, universiteiten, bedrijven en internationale instellingen. Het centralisme en de bedilzucht van de Europese instellingen kan best de vergelijking doorstaan met het centralisme van de Franse revolutionairen. Maar ook onze Vlaamse regering herleidt de Vlaamse identiteit al te zeer tot een kwestie van cijfers over produktiviteit en economische groei. Daar draagt het herdenken van de Boerenkrijg uiteraard niet toe bij. Maar wie het staatsbestuur herleidt tot een begrotingskwestie vergeet één van de essentiële opdrachten van de politiek. Die vergeet dat de mens meer is dan een rationeel wezen alleen. De behoefte om een "wij"-gevoel te beleven is essentieel voor elk mens. Nochtans kan men die behoefte niet rationeel gaan meten. De Franse revolutie koos als motto "vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid", geconcretiseerd in een verklaring voor de rechten van de mens. En wie de Franse revolutie afwijst wordt dan al te gemakkelijk geacht voor het tegendeel te staan. Een weinig aanlokkelijke keuze natuurlijk, maar wel een volkomen valse voorstelling van zaken.

De geschiedenis van de Boerenkrijg toont ons hoe hooggestemde idealen over vrijheid, gelijkheid en rechten van de mens soms schaamteloos misbruikt worden om de meest waanzinnige terreur te rechtvaardigen. Hieruit blijkt dat de zogenaamde verdedigers van de rechten van de mens bloed, veel bloed aan hun handen hebben. De fijne leuze van de Franse Revolutie werd trouwens gewoonlijk gevolgd door het weinig aanlokkelijke "ou la mort". Dat horen onze politiek correcte leiders liever niet. Want de partijen van het regime schermen zelf maar al te graag met schimmige begrippen als "mensenrechten" om de nationalisten (de Brigands van vandaag) politiek te treffen. Wie de geschiedenis van de Franse revolutie en de Boerenkrijg kent weet wel beter. Mede daarom mag de Boerenkrijg geen officiële aandacht krijgen.

De Boerenkrijg: voor Vrijheid en Recht

Wim Van Dijck

Tweehonderd jaar geleden werden onze gewesten door Frankrijk bezet, tot groeiend ongenoegen van de bevolking. In het najaar van 1798 was voor de Vlaamse plattelandsbevolking de maat vol. Zij kwamen in opstand tegen de Franse bezetter. De Boerenkrijg was begonnen.

Fransgezinden dansen rond de vrijheidsboom.

Het revolutionaire Frankrijk trekt ten strijde

In 1789 vond in Frankrijk de Franse Revolutie plaats. Het Ancien Regime van de koning, adel en clerus werd er weggevaagd ten voordele van een verlichte burgerij. Een steeds driester wordend regime dat "vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid of de dood" predikte, zorgde voor een permanent revolutionair klimaat. Al gauw ging het nieuwe Frankrijk zijn idealen exporteren: de Franse legers vielen verschillende Europese landen binnen om ook de bevolking aldaar te bevrijden van het oude juk.

Het duurde niet lang of ook de Zuidelijke Nederlanden kwamen aan de beurt. Onze gewesten waren zelf reeds in een conflict verwikkeld met hun vorst, de Oostenrijkse keizer Jozef II, die een veel te centralistische politiek volgde en te weinig respect betoonde voor de plaatselijke tradities. Met de Brabantse Omwenteling hadden de Zuidelijke Nederlanden zelfs korte tijd onafhankelijkheid gekend. Het duurde een tijdje eer Frankrijk er in slaagde de Oostenrijkers definitief te verdrijven (de Oostenrijkers kwamen terug aan de macht tussen 18 maart 1793 en 26 juni 1794), maar de revolutie liet niet lang op zich wachten: met het decreet van 15 december 1792 werd in onze gewesten de revolutionaire dictatuur gevestigd.

Tegen dat decreet rees wel verzet, maar dat volgde zeer formele regels, die ook tijdens het Oostenrijks bewind hadden gegolden. De nieuwe regionale bestuurscolleges stelden verzoekschriften op, die telkens door twee vertegenwoordigers in Parijs werden voorgelezen. Het verzet was ook voornamelijk afkomstig van de politieke elites in de grote steden. Het maakte op Frankrijk uiteraard weinig indruk. Van de eis tot behoud van soevereiniteit kwam niets terecht.

De boeren worden het beu

Zes jaar na het decreet van 1792 kreunden onze gewesten onder de bezetting. Er kwamen steeds meer belastingen en meer en meer werd er geraakt aan het traditionele leven van de bevolking. Er kwamen steeds meer anti-godsdienstige maatrege-

Emmanuel Benedict Rollier

Rollier werd op 3 december 1769 geboren in Sint-Amands aan de Schelde. In 1793 werd hij een eerste maal als welstellend koopman door Franse opeisingen getroffen. Toen in mei 1798 Oostende beschoten werd door de Engelse vloot werd zijn woning totaal verwoest, zodat hij zich terug in Klein-Brabant, in Willebroek vestigde. Wanneer hier de Boerenkrijg uitbrak trad Rollier op de voorgrond als een uiterst bekwaam officier van de rebellen. Hij leidde de zware gevechten in Klein-Brabant en onderscheidde zich onder meer bij de gevechten in Willebroek en Bornem, waar de Fransen gevoelige verliezen leden, alvorens zij de boeren konden verslagen. In 1851 stierf Rollier, vereenzaamd en vergeten.

Pieter Corbeels

Pieter Corbeels werd in 1755 te Leuven geboren. Tijdens de Brabantse Omwenteling had hij als drukker-boekhandelaar talloze pamfletten en opstandige geschriften gedrukt voor de Patriotten. In 1792 werd hij als kapitein van de Leuvense burgerwacht voor een eerste keer door de Fransen gevangen gezet. Om veiligheidsredenen verhuisde Corbeels in het voorjaar van 1796 naar Turnhout. Hier drukte hij onvermoeibaar anti-Franse pamfletten. Als bevelhebber tijdens de Boerenkrijg deed hij zich vooral opmerken tijdens de gevchten rond Diest, Kasterlee en Geel. Na de harde gevechten bij Mol, waar zijn troepen werden uiteengeslagen, werd hij eind november in de Postelse bossen, samen met Albert Meulemans gevangen genomen. Op 12 juni 1799 werden beide boerenleiders te Doornik gefusilleerd.

Emannuel Jozef Van Gansen

Eén van de belangrijkste leiders van de Boerenkrijg was Emannuel Van Gansen. Hij werd geboren in Westerlo op kertsdag 1765. Als zoon van een welgestelde landbouwer-brouwer-winkelier mocht hij school lopen in het college van Geel en groeide op tot een 'geletterde jongeman', geacht en geliefd in zijn streek. In 1789 nam hij deel aan de Brabantse Omwenteling, waar hij in het leger van de patriotten 'de stiel leerde'. In 1796 trad hij voor het eerst op het voorplan. Samen met Albert Meulemans, landmeter te Tongerlo, stelde hij een petitie op voor de handhaving van de kloosters. Het Franse bestuur liet daarop Van Gansen en Meulemans aanhouden, maar door tussenkomst van de vrederechter te Westerlo werden zij vlug vrijgelaten. Van dan af was Van Gansen de onbetwiste hoofdman van het anti-Frans verzet in de Kempen. Hij ontpopte zich als een goed tacticus en waarachtig strateeg.

Zijn actieterrein was de streek tussen Herentals, Aarschot, Diest en Hasselt. Sinds september 1797 pleegde Van Gansen met zijn makkers verschillende verzetsdaden en op 21 oktober 1798 overviel hij het kasteel van Westerlo, waar de Fransen verbleven. Van dan af vocht hij in heel de streek, samen met de andere boerenlegers onder Elen, Corbeels en anderen. Op 5 november slaagde een troep met Van Gansen er zelfs in om een Franse bevelhebber, generaal Chabert, een tijd gevangen te houden.

Bij de slag om Diest werd Van Gansen gewond in het aangezicht, toen hij de uitvallen leidde naar de Allerheiligenberg om de Franse kanonnen te bemachtigen. Hij kon met een mestkar uit de stad ontkomen en werd later overgebracht naar Westerlo. In Diest organiseerde men een schijnbegrafenis om de Fransen te misleiden. Van Gansen overleed in zijn geboortedorp op 17 mei 1842.

len, gepaard gaande met zware vervolgingen van weerspannige geestelijken. De Fransen toonden geen enkel respect voor de plaatselijke culturele en bestuurlijke gebruiken. Velen kregen heimwee naar de tijd van Jozef II.

De druppel die de emmer deed overlopen was de conscriptie, of de verplichte legerdienst. Op 5 september 1798 werd een wet afgekondigd waardoor alle mannen tussen 20 en 25 jaar verplicht werden dienst te nemen in het Franse leger. Zulk een verplichte legerdienst was al eeuwen niet meer opgelegd geweest in de Nederlanden. Het protest ontbrandde snel en was van meet af aan gewelddadig. Alle opgekropte woede vertaalde zich in een verbeten strijd, die nog werd aangevuurd door de geruchten dat buitenlandse hulp in aantocht was.

De Boerenkrijg begon in Overmere bij Dendermonde met een banaal belastingincident. Een deurwaarder, vergezeld van Franse soldaten kwam beslag leggen op de inboedel van een man die weigerde belastingen te betalen. De vooral jonge mannen van het dorp grijpen naar de wapens en verjagen onder het roepen van "Vivat de keizer" de deurwaarder en zijn escorte. Dit incident was het startschot voor gelijkaardige opstootjes over heel het Vlaamse land en Waals-Brabant. In de rest van de Waalse gewesten gebeurde er niets, maar in Luxemburg woedde de "Klöppelkrieg".

Burgeroorlog

Het bleef niet bij verspreide incidenten. Het conflict groeide uit tot een oorlog tegen de bezetter en tussen de traditionalistische plattelandsbevolking en de Jacobijnse collaborateurs met het nieuwe regime. De leuze van de opstand was "Pro aris et focis" of "Voor outer en heerd", vaak aangevuld met "Vivat de keizer". De doelstellingen waren de verdrijving van de Fransen en het herstel van het legitieme, keizerlijke gezag, de verdediging van de godsdienst en de afschaffing van de conscriptie.

Spijtig genoeg ontbrak enige vorm van coördinatie en waren de troepen onervaren. Vele dorpen werden veroverd, maar onvoldoende bewaakt, zodat de Fransen ze weer konden innemen. Er waren wel bekwame en charismatische leiders, zoals Van Gansen, Corbeels of Elen, maar het voetvolk was dikwijls ongedisciplineerd (maar niet bandeloos), en ging na een veldtocht soms gewoon thuis overnachten. Men vergisse zich evenwel niet over de uitrusting van de opstandelingen. Die was uitstekend. Ze werd uit het buitenland binnengesmokkeld, vooral uit Noord-Brabant en uit Pruisisch Gelderland. Veel van die wapens waren van Engelse makelij. Het ontbrak de boeren enkel aan zwaar geschut (kanonnen).

In drie streken was de opstand het sterkst, namelijk Klein-Brabant (Bornem), het Hageland (Diest) en de Kempen (Geel). Het ging er soms hard aan toe: regeringscommissarissen werden terechtgesteld, de huizen van gevluchte jacobijnen leeggeplunderd. Algemeen genomen gedroegen de boeren zich nochtans correct. Bij de Fransen was dat anders gesteld: zij maakten nauwelijks gevangenen, de meesten kregen de kogel. Zij rookten hele dorpen uit, legden oorlogsheffingen op en verkrachtten de achtergebleven vrouwen. Rebellenleiders die in Franse handen vielen werden gefolterd en zwaar vernederd: soms werden zij door de straten gesleept van enkele Fransgezinde steden als Brussel, Gent en zelfs Rijsel.

Zware strijd

De Fransen hadden hun handen vol met de opstand en leden soms zware verliezen. Dat kwam vooral door de verbetenheid waarmee de boeren vochten. Maar ook door de de betere terreinkennis en de welomlijnde objectieven van de opstand. Want die waren er wel degelijk. Het eerste opzet was de verbindingen afsnijden tussen Vlaanderen en Brabant en tussen de grote steden. Voorts ook de verbindingen tussen de Zuidelijke Nederlanden en Noord-Frankrijk. Diplomatieke offensieven worden gelanceerd vanuit Roosendaal en Emmerich (Pruisisch Gelderland). Er werd vooral gerekend op Engelse steun. De Engelsen proberen wel een aantal keren te landen, in Oostende, Blankenberge en Vlissingen, maar dat mislukt telkens.

Een ander doel was zo spoedig mogelijk kanonnen zien te bemachtigen. Dat is spijtig genoeg nooit gelukt, al scheelde het soms weinig. In Philippine slaagde men erin 27 stukken te bemachtigen, maar men besefte de waarde daarvan niet en liet ze ongemoeid, bij Meerhout moest men de buit laten gaan, na een ultieme charge van Huzaren en ook in Diest gingen de kanonnen verloren toen net bij het bemachtigen ervan Van Gansen zwaar werd gekwetst. Een laatste objectief was dan het bereiken van Maastricht, die als sterke vesting bijzonder belangrijk was en waar de bevolking in meerderheid de opstand steunde. Maastricht werd echter nooit bereikt.

De Boerenkrijg slaagde er niet in grote steden in handen te krijgen, ook al omdat het stadsvolk schrik had van de "brigands" en de opstand niet of nauwelijks wilden steunen. Het tegenoffensief had dan ook vrij snel succes. Op 5 november werd Bornem ingenomen door de Fransen. Daarna werd Diest belegerd,

waar de Kempische en Hagelandse brigands zich hadden gehergroepeerd. Het volksleger van ongeveer 6000 man kon echter ontsnappen op 12 november, dankzij een inderhaast geslagen noodbrug in de Demervallei. Geel viel op 22 november, 's avonds na zware gevechten te Mol. De gevechten verplaatsten zich dan naar het Hageland, waar de opstand nog enkele pijnlijke prikken uitdeelde. Op 4 december trokken de brigands met vierduizend Hasselt binnen. Hun doel was Maastricht, maar de Fransen konden de uitval 's-anderendaags tot staan brengen (door verraad) en brachten de boeren een verpletterende nederlaag toe. Het werd een ware slachting, en dat betekende het einde van de opstand.

Nog een jaar hadden na het neerslaan van de Boerenkrijg incidenten plaats, zoals de schermutseling in het Rode Bos in de Voerstreek (zie het artikel van G. Sweron). Een guerilla-oorlog hield de Fransen onder voortdurende spanning. En ook de contacten met Oranje en Engeland bleven doorgaan. Er zou opnieuw kunnen begonnen worden als er daadwerkelijk steun kwam. Er werd zelfs al gesproken over hereniging van de Nederlanden. De Engelsen probeerden nog eens te landen in Den Helder in augustus 1799, maar faalden alweer. De overgebleven boerenleiders wilden geen nieuw bloedbad meer riskeren. De geestdrift nam zienderogen af. Na 1800 werd het stil in de Zuidelijke Nederlanden. Het Franse juk woog zwaarder dan ooit.

Geen nationale beweging

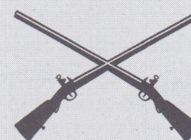
Omdat de steden niet meededen en ook Wallonië verstek liet gaan, kan de Boerenkrijg niet beschouwd worden als een 'nationale' beweging, voorloper van de Belgische revolutie van 1830. De opstandelingen wensten ook helemaal geen Belgische onafhankelijkheid, maar de terugkeer van het legitieme gezag. In de belgicistische geschiedschrijving is de Boerenkrijg nochtans lang voorgesteld als een heroïsche episode uit de vaderlandse geschiedenis.

Mede daarom leverde de herdenkingen van 100 jaar geleden voor de Belgische overheid geen enkel probleem op. Op vele plaatsen in Vlaanderen werden toen gedenktekens onthuld ter ere van de helden van 1798. Thans echter weet men wel beter. De Boerenkrijg was een grotendeels 'Vlaamse' opstand, al had dat begrip toen natuurlijk weinig betekenis. Maar door het feit dat aan de strijd bijna uitsluitend Vlaams-sprekende mensen deelnamen en door de erfenis van 150 jaar strijd van de Vlaamse beweging tegen het Franstalige België, kreeg de Boerenkrijg gaandeweg voor de Vlamingen een grote symboolwaarde.

Precies daarom wordt de tweehonderdste verjaardag van de krijg door de Belgische overheid niet meer officieel herdacht. Symptomatisch was de weigering van Elio Di Rupo om een speciale postzegel over de Boerenkrijg uit te geven, omdat "er in Wallonië daarvan geen tegenhanger bestaat". Dat België zich niet inlaat met de herdenking van de Boerenkrijg laat ons eerlijk gezegd koud. Onbegrijpelijk is het evenwel dat ook de Vlaamse regering de opstand niet officieel wil herdenken en zelfs niet de overal te lande opgerichte herdenkingscomité's financieel wil steunen. Is men soms bang van zijn eigen schaduw ?

Wat er ook van zij: bij het volk leeft de herinnering aan de anti-Franse opstand van 1798 nog wél. Door het hele Vlaamse land zullen er vieringen worden gehouden. Men is trouwens met de tijd mee: ook op het Internet is de Boerenkrijg tegenwoordig prominent aanwezig. En hoeft het nog gezegd dat ook wij, Vlaamse nationalisten, dit Boerenkrijgjaar niet ongevierd zullen laten voorbijgaan ? Want zoals gezegd, de Boerenkrijg staat voor ons symbool voor een strijd die nog altijd niet ten einde is. Een strijd voor vrijheid en voor recht!

Het jagerkorps

Het boerenleger beschikte over een elite-eenheid, die onder persoonlijk bevel stond van Van Gansen. Zij vormde de ruggengraat van de troepen in de Kempen. De leden van dit korps, dat uit ongeveer vierhonderd man bestond, werden aan de hand van strenge criteria geselecteerd uit de toegestroomde vrijwilligers. Vooral scherpschutterskwaliteiten en verknochtheid aan de zaak waren de maatstaven bij de recrutering. De jagers waren hoofdzakelijk oudgedienden uit het Oostenrijkse keizerlijke leger of de beste schutters van de aloude Kempische schuttersgilden. Met hun militaire ervaring vormden zij een geduchte tegenstander voor de Franse troepen. Zij onderscheidden zich vooral bij de gevechten rond Diest en Meerhout. Bij de slag in Hasselt vormden zij het laatste ''carré'' dat de aftocht van de verslagen boeren dekte in de boomgaarden van het gehucht Klein Lindeken.

Steun uit het Noorden ?

Velen vragen zich af of de Boerenkrijg steun genoot uit Noord-Nederland. Het antwoord is ja, maar beperkt. In het Noorden was door de Fransen een vazalstaat gevestigd met een eigen Hollands revolutionair bestuur, de Bataafse Republiek, maar die kon op weinig steun rekenen bij de bevolking. Men wilde zo snel mogelijk van de Fransen af en Oranje (stadhouder Willem V, die in Londen verbleef) aan het roer. De contactpersonen in Roosendaal en Emmerich (veelal 'Brabantse patriotten', gevlucht na de Brabantse omwenteling van 1789) onderhandelden wel degelijk met Oranje. Oranje streefde wel naar de hereniging van de Nederlanden, maar kwam daarover in conflict met Oostenrijk, dat zijn oude erflanden niet zomaar wilde laten gaan. Vandaar allicht Oranjes weifelende houding.

Vanuit de Bataafse republiek kwam er wél logistieke steun (wapens en kruit). En vanuit Zeeuws-Vlaanderen kwamen ook manschappen. Samen met Wase opstandelingen werden Axel en Hulst bezet. En, aangezet door priesters en predikanten, trokken veel Zeeuws-Vlamingen (katholieken én protestanten) met de Waaslanders naar de Scheldemond. Hun inbreng mag niet verwonderen, want Zeeuws-Vlaanderen had tussen 1648 en 1795 als 'Staats-Vlaanderen' deel uitgemaakt van de Nederlandse Republiek. Het werd in 1795 bij de Zuidelijke Nederlanden gevoegd en kwam aldus rechtstreeks onder Frans bewind, in tegenstelling tot de rest van het Noorden. Vandaar ook de Maastrichtse sympathie voor de Boerenkrijg, want 'Staats-Limburg' verkeerde in hetzelfde geval als Zeeuws-Vlaanderen. Sporadisch kwamen er ook wel aanbiedingen van orangisten (bijvoorbeeld uit Venlo) om mee in te springen, maar de boerenleiding verkoos te wachten.

In het Zuiden was er ook wel sympathie voor een eventuele hereniging, vooral in Brabant. Daar werden soms leuzen ter ere van Oranje gebruikt of Oranje-kokardes. En de invloed van Oranje bleek ook nog uit een ander, ietwat bizar voorval. Tijdens de opstand dook op verschillende plaatsen een bedrieger op die zich uitgaf voor prins van Oranje (de zoon van de stadhouder, de latere Willem I). De bedrieger, in feite een Brusselse kleermaker, Laermans, jutte het volk en de strijders tegen de Fransen op. Velen geloofden werkelijk dat hij de prins was. Oranje (echt of vals) werkte dus blijkbaar inspirerend.

Het Rode Bos en het complot van 1799

Guido Sweron

Rond 1797 was het Rode Bos, een dichtbegroeid gebied van meer dan 65 ha, het schuiloord van roversbenden die de hele omgeving ervan terroriseerden. Zij hadden het vooral gemunt op geïsoleerde boerderijen, waarvan zij de bewoners martelden tot zij hun laatste frank afgaven.

Een Waals schrijver, Jules Leruth uit Herve, publiceerde in 1906 een gedetailleerde beschrijving van zo'n aanval van 'n roversbende op de hoeve die bij het oude klooster van Bolland hoorde. Veel erger beleefde het Rode Bos in 1799, toen het decor werd van een episode uit de boerenopstand tegen de Franse bezetting. De herinnering hieraan bij de bevolking is nog heel lang na datum blijven voortleven onder de mensen. In zijn "Geschiedenis van het Hertogdom Limburg", geeft Marcellin Lagarde een vrij romantische -en sterk overdrevenrelaas van die gebeurtenissen. De realiteit was enigszins anders zo mag blijken uit de archiefstukken die hierover geraadpleegd en wetenschappelijk onderzocht werden door professor Arthur Minder.

In het Oude Limburg werd het bestuur van de Franse bezetter moeilijk verteerd en men bleef er hopen op een spoedige terugkeer van de Oostenrijkers. De godsdienstvervolging door het republikeinse bewind bracht er de bevolking, die verknocht was aan haar katholieke geloof, in opstand. Ook werden de mensen hard getroffen door belastingen en allerhande opeisingen. De wet van september 1798, die de verplichte legerdienst invoerde, was de spreekwoordelijk druppel die de emmer deed overlopen. De inwoners van het kanton Aubel kantten zich uitzonderlijk hevig tegen de uitvoering van die wet. Het verzet was zelfs zo algemeen dat niemand van de betrokken dienstplichtigen op de dag van de inschrijving kwam opdagen. Daarop stuurde de Franse overheid twee bijzondere commissarissen naar Aubel en op hun aanwijzingen ging de rijkswacht over tot de arrestatie van enkele opstandige dienstweigeraars. Dat werd het begin van de "boerenopstand" in heel het gebied.

Hoewel alles in het grootste geheim verliep, signaleerde de vrederechter van Aubel dat in een verlaten hoeve in Teuven mannen, vooral dienstplichtigen, werden geronseld om zich aan te sluiten bij een klein leger. Hij voegde er in zijn verslag ook aan toe dat, volgens hem, de opstand elk ogenblik zou kunnen uitbreken. De rebellen hadden in het Rode Bos reeds verzameling geblazen om van daaruit naar Aubel op te rukken en er de rijkswachters en de Franse ambtenaren te vermoorden. Daarop werden door de gealarmeerde lokale overheid versterkingen gevraagd om de rebellen op de verzamelplaats zelf nog te verrassen. Op 8 februari 1799, rond 11 uur 's nachts trok een troep van 28 man sterk, rijkswachters, cavalerie en infanteriesoldaten, op naar het Rode Bos.

Volgens Marcellin Lagarde zou het feit daarentegen zich hebben afgespeeld ergens in december 1798 en de plaats van bijeenkomst zou - steeds volgens dezelfde schrijver - de afgelegen hoeve Stroevenbosch zijn geweest. Ook spreekt hij van ongeveer 2000 opstandelingen die van overal uit de weide omgeving waren opgekomen, gewapend met geweren, rieken, gaffels en ijzeren stangen. Lagarde meent ook dat het de bedoeling zou geweest zijn om zich meester te maken van de geldvoorraad van de belastingdienst van Aubel om daarmee achteraf een leger van vrijwilligers uit te rusten en de opstand te financieren. Hoe dan ook, op ongeveer een half uur marcheren van Aubel, stootten de Fransen op een voorpost van de opstandelingen. Die werden vrij snel gevangen genomen en onder escorte naar de gendarmerie in Aubel gebracht en opgesloten. Tegen middernacht vonden de Fransen nog een groep van 50 à 60 mannen midden in het Rode Bos. De infanteriesoldaten openden meteen het vuur en de cavalerie voerde een charge uit. De samenzweerders stoven daarop uiteen en ze vluchten naar alle windstreken. De Fransen kregen er uiteindelijk maar één van hen te pakken.

Toen ze zich in de grootste stilte en uiterst voorzichtig terugtrokken in de richting van Aubel stootten de Franse soldaten op een tweede groepje mannen gewapend met geweren, pistolen, hakmessen en zeisen. De soldaten openden opnieuw het vuur en de ruiters chargeerden het bos in. Bij dat treffen werden 6 opstandelingen gevangen genomen, met de wapens in de hand en in aanslag. Overal waren er lichtflitsen van schoten te zien, een vuurgevecht in regel! 's Anderendaags, werden nochtans maar drie lijken gevonden op de plaats van het treffen. Het waren de lichamen van Jacob Smetz, een voormalig soldaat in het Oostenrijkse leger, die de samenzwering trouwens op het getouw had gezet, Rademecher, de boswachter van Homburg, en een zekere Bauer uit Epen, uit het kanton van Wittem (nu Nederland). Twee opstandelingen die waren ondergedoken in een boerderij in de buurt, bezweken achteraf aan de verwondingen die ze in de strijd hadden opgelopen. Op het terrein zelf vonden de Fransen tal van geweren, bajonetten, pakken kogels, dolken, rieken, rozenkransen, kruisen, en relikwieën.

Feit is dat het Franse peloton slechts met en klein, zwak deel van de samenzweerders was geconfronteerd. Het grootste deel van de troep, die niet alleen uit inwoners van het kanton Aubel had bestaan, maar waarvan ook vele jongemannen uit Hendrik-Kapelle, Lontzen,

"Boeren op! Voor Outer en Heerd!"

Gevangen boeren, na het gevecht.

Limburg enz. deel hadden uitgemaakt, was kunnen ontsnappen in de duisternis van die tragische winternacht. Achteraf zouden de rebellen zich in twee groepen hebben opgesplitst: de ene trok zich terug naar het kanton Walhorn en de andere, via het bos van Sinnich, naar het kanton Wittem.

Deze mislukte poging tot georganiseerd verzet had wel verschrikkelijke gevolgen. Onmiddellijk werden er repressieve maatregelen getroffen. Op 12 februari kwam er in Aubel een speciale commissaris aan samen met een afdeling mannen die belast werden met de ontwapening van alle inwoners van het kanton en terzelfdertijd werd staat van beleg afgekondigd. Daarenboven werden in verscheidene dorpen gijzelaars genomen uit de belangrijkste families, hier volgen hun namen:

J.W. Brandt uit Teuven, J.H. Cuvelier, bijzitter aan het vredegerecht van Aubel, uit Neufchâteau, J.N. de Coulons, advokaat uit Clermont, J. Delhez, veldwachter in Julémont, M.L. Demonty, champetter van Clermont, J.J. Fabritius uit St. Pieters-Voeren, H. Franck uit Clermont, G. Janssens uit St. Martens-Voeren, J.J. Jonas uit St. Martens-Voeren, Lejeune uit St. Pieters-Voeren, W.Lenoir, landbouwer uit Homburg, L. Meesen uit St. Martens-Voeren, Gerard Mertens, handelaar uit Aubel, Nicolas Monami, landbouwer uit Julémont, Jean Otten uit Clermont, J. Schiervel uit St. Pieters-Voeren, Guil. Max Somja, landbouwer uit Julémont, Jean Th. Stassen, landbouwer uit Aubel.

Nadat zij naar Luik waren gebracht, werden de gijzelaars eerst vastgehouden in de cellen van Sint-Jan, maar daarna kregen ze de toelating om in een herberg te verblijven. Als één van hen er aan zou denken te ontsnappen dan moest hij wel weten dat het kanton daarvoor verantwoordelijk zou worden gesteld en dat er meteen 3 andere gijzelaars in zijn plaats zou worden opgepakt. Vanaf dat ogenblik heerste er volledige rust in het hele gewest, ook al omdat er dag en nacht door Franse soldaten werd gepatrouilleerd. Op 22 februari mochten de gijzelaars terug naar huis en de staat van beleg werd opgeheven. Toch bleven er militairen in de buurt en die werden bij voorkeur bij de families van de dienstweigeraars ondergebracht. Zij die gevangen waren genomen terwijl ze in het bezit waren van wapens, werden gevankelijk naar Luik weggevoerd en opgesloten in de Saint-Léonard-gevangenis, met uitzondering van één van hen, die ondertussen in Herve aan zijn verwondingen was bezweken.

De 5 overblijvenden verschenen op 7 april 1799 voor de krijgsraad. Eén van hen werd vrijgelaten, maar de 4 anderen werden ter dood veroordeeld. Zij werden als militair achter de poort van de wallen van St.-Léonard doodgeschoten. Hun namen waren: Michel uit Sippenaken, Nissen uit Homburg, Reep uit Lontzen en Stassen uit Aubel. Schrijver Marcellin Lagarde situeert de executie op de Grote Markt van Aubel, in de aanwezigheid van ontelbare toeschouwers, maar dat klopt hoogstwaarschijnlijk niet met de realiteit. Zo kwam er een tragisch einde aan wat de geschiedenis is ingegaan als "de samenzwering van het Rode Bos". Het is het enige merkwaardige feit in het Oude Limburg van toen dat kaderde in de patriottische opstand tegen de Franse bezetting, beter bekend onder de naam "Boerenkrijg".

Belangrijkste bron:

"Notices historiques sur Remersdael", door Guillaume Grondal.
Uitgegeven door de lokale gemeentelijke administratie ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de gemeente Remersdaal, 1853-1953.

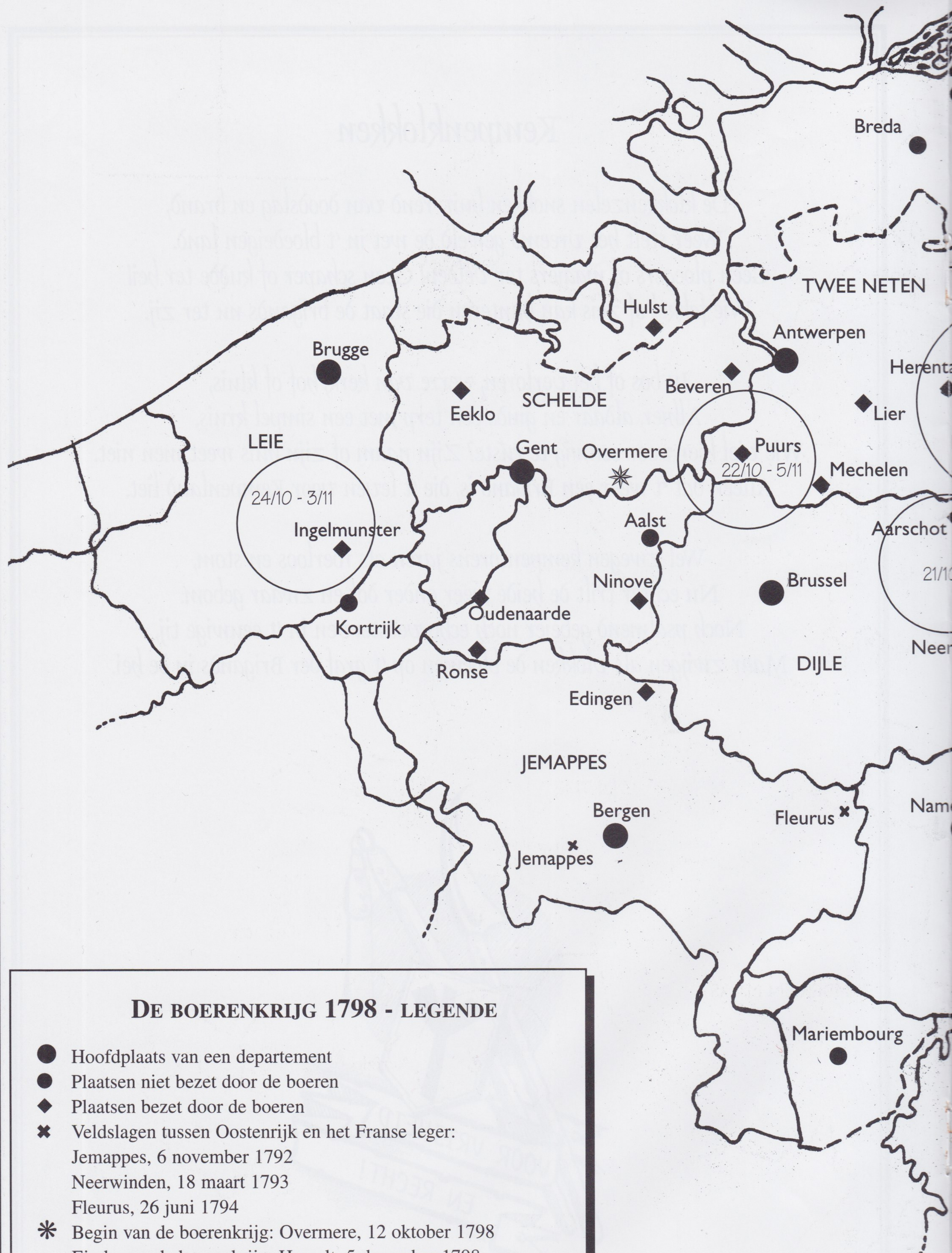
Kempenklokken

De klokkenzelen snokken huiv'rend van doodslag en brand,
Weer stelt het vreemd geweld de wet in 't bloedeigen land.
Geen ploegers of maaiers ter velden! Geen schaper of kudde ter hei!
Wie fakkel of zeis kan hanteren die staat de brigands nu ter zij.

In bos of hei verloren, verre van kerk, hof of kluis,
Alhier, aldaar en ginds een terp met een simpel kruis.
Wie viel hier voor eeuwig te ruste? Zijn naam of zijn huis weet men niet.
Alleen dat 't weer een Brigand is, die 't leven voor Kempenland liet.

Wel zwegen kempentorens jaren als roerloos en stom,
Nu echter trilt de heide weer onder dof en zwaar gebom.
Noch psalmend gebeier noch echo versterven in 't eeuwige tij,
Maar zwijgen als vlokken de bloemen op 't graf der Brigands in de hei.

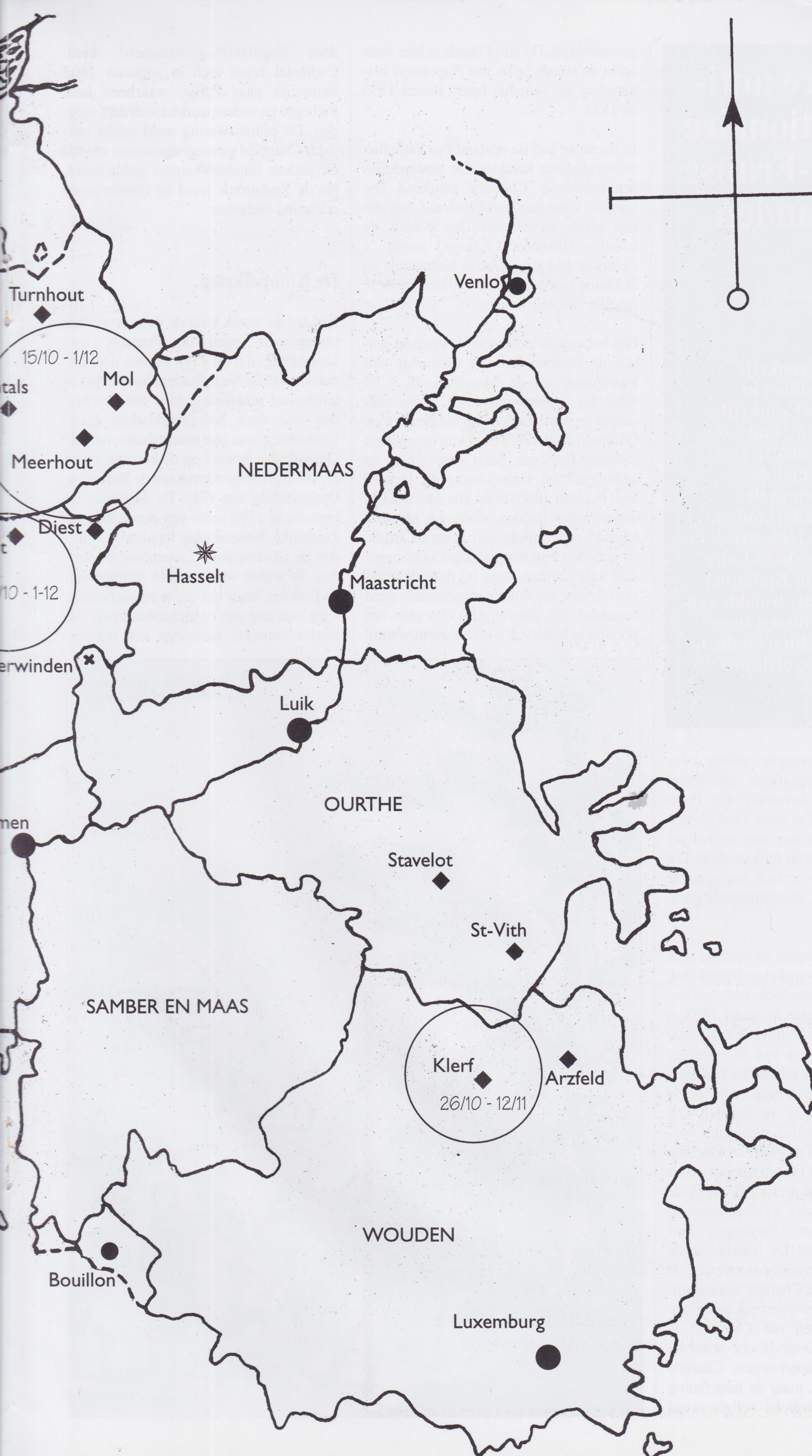

De boerenkrijg 1798 - legende

- ● Hoofdplaats van een departement
- ● Plaatsen niet bezet door de boeren
- ◆ Plaatsen bezet door de boeren
- ✖ Veldslagen tussen Oostenrijk en het Franse leger:
  Jemappes, 6 november 1792
  Neerwinden, 18 maart 1793
  Fleurus, 26 juni 1794
- ✻ Begin van de boerenkrijg: Overmere, 12 oktober 1798
  Einde van de boerenkrijg: Hasselt, 5 december 1798

LEIE: benaming van de departementen

24/10 - 3/11: grote haarden van verzet en duur van de opstand: West-Vlaanderen, Klein-Brabant, de Zuiderkempen en het Hageland.

Venlo
Turnhout
15/10 - 1/12
Mol
Meerhout
NEDERMAAS
Diest
Hasselt
Maastricht
Luik
OURTHE
Stavelot
St-Vith
SAMBER EN MAAS
Klerf
26/10 - 12/11
Arzfeld
WOUDEN
Bouillon
Luxemburg

Andere anti-revolutionaire of anti-Franse opstanden

Wim Van Dijck

Naast de Boerenkrijg vonden ook elders in Europa en in Frankrijk zelf opstanden plaats, die qua omvang niet te vergelijken zijn met de gebeurtenissen in de Zuidelijke Nederlanden. In de Vendée (een streek in de regio Pays-de-la-Loire, ten zuiden van Bretagne) en in Bretagne, woedde een echte oorlog tussen twee militaire machten en die in de Vendée nog geduurd heeft tot 1832.

De Vendée en Bretagne waren twee gebieden die geografisch geïsoleerd waren en waar de bevolking niet Frans georiënteerd was. De oude feodale verhoudingen waren er nog niet verdwenen en beide streken waren fel katholiek. Dat uitte zich vooral in de haat ten opzichte van de ingezworen, constitutionele geestelijken.

Ook in de Vendée begon de opstand naar aanleiding van de verplichte legerdienst. De katholieke boeren, ook wel 'witten' genoemd vermoordden in maart 1793 in Machecoul 'blauwen' (civiele ambtenaren, tevens aanhangers van de regering) en daarnaast liberale edelen en beëdigde priesters. De 'witten' wisten in het begin enkele overwinningen te behalen (zij bereikten zelfs de Loire), maar later werden zij verslagen en moesten zij vluchten naar Bretagne. Door Franse troepen onder leiding van radicale generaals werd de Vendée verwoest; later werden dezen op last van Robespierre vervangen door gematigde elementen. De leiders van de staatsgreep van Thermidor sloten met de opstandelingenleider Charette een wapenstilstand, die deze weer verbrak na de landing van emigranten (de Chouans) te Quiberon (1795). Door Hoche werd de Vendée tenslotte onderworpen. Charette werd terechtgesteld, maar de uitoefening van de rooms-katholieke religie werd gewaarborgd. De strijd laaide echter weer op in de laatste jaren van Napoleons keizerschap en, voor het laatst, tussen 1830 en 1832.

In Bretagne had de opstand een katholiek en royalistisch karakter. De opstandelingen werden er 'Chouans' genoemd. Die bijnaam komt van Jean Cottereau, een van hun eerste aanvoerders, die evenals de katuilen (Bretons: Chouans) steeds 's nachts op pad ging. Ook in Normandië en in Maine woedde tussen 1792 en 1796 de rebellie van de Chouans.

Een belangrijk leider van de opstand was ook de Bretoen Georges Cadoudal, een boerenzoon uit de Morbihan. In 1794 werd hij gevangengenomen, maar ontsnapte en werd na de mislukte landing op Quiberon (juli 1795) chef van de opstand in Neder-Bretagne. Eerst toen zich na de nederlagen bij Grandchamp en Hennebont (januari 1800) bijna alle aanvoerders onderworpen hadden, sloot ook hij op 9 februari een verdrag met generaal Brune en ontsloeg zijn troepen. Cadoudal begaf zich naar Londen, waar hij door de graaf van Artois tot luitenant-generaal werd benoemd. Hij ontwierp nu een plan om Bonaparte te doden, welke samenzwering door Engeland gefinancierd werd. Cadoudal begaf zich in augustus 1803 heimelijk naar Parijs, waarheen hem Pichegru en andere samenzweerders volgden. De samenzwering werd echter ontdekt, Cadoudal gevangengenomen en met elf andere samenzweerders gefusilleerd. Na de Restauratie werd de familie in de adelstand verheven.

De Klöppelkrieg

Een andere streek waar de wapens werden opgenomen tegen de Fransen, was Luxemburg, dat tot 1795 in feite deel uitmaakte van de Nederlanden, hoewel het er territoriaal praktisch geheel van gescheiden was door het prinsbisdom Luik. Luxemburg was een machtsbasis van het Oostenrijkse bewind en de bevolking had er ook niet deelgenomen aan de Brabantse Omwenteling van 1789. En daar waar de Fransen in 1792 reeds een eerste keer de Zuidelijke Nederlanden inpalmden, hielden de Oostenrijkers Luxemburg in handen. Er waren wel geregeld invallen van de Fransen, maar het eerste revolutionaire leger was nog een ongeordende troep, die slechts beperkte successen kon boeken.

De Franse 'raubarmee' terroriseert de bevolking.

Het is dus pas nadat in 1793 de dienstplicht in Frankrijk was ingevoerd en Lazare Carnot het leger hervormde tot een doelgerichte imperialistische oorlogsmachine, dat de Oostenrijkers het tij niet meer konden keren.

Een groep opstandelingen, verschanst in het bos.

De Fransen vielen dus opnieuw de Zuidelijke Nederlanden binnen met drie legers: de armée du Nord, de armée des Ardennes en de armée de la Moselle. Dit laatste leger trok op naar Luxemburg, maar stootte op zware weerstand, niet alleen van de Oostenrijkers, maar ook van de plaatselijke bevolking, die zich had georganiseerd in vrijwilligerskorpsen, om zich te weren tegen de 'raubarmee'. Deze korpsen werden geleid door plaatselijke functionarissen, waarbij er enkelen waren die uitgroeiden tot ware volkshelden, zoals burgemeester Grosjean van Virton. Slechts toen eenheden uit Luxemburg werden weggenomen, de Oostenrijkers zich terugplooiden op de vestingstad Luxemburg en de Fransen twee van hun legers samenvoegden, kregen de Fransen greep op de hardnekkige provincie. De vesting Luxemburg hield stand tot 7 juni 1795, onder leiding van veldmaarschalk Bender. Er werd gecapituleerd toen duidelijk was dat de Oostenrijkers de stad niet meer zouden ontzetten. Luxemburg werd voor het grootste deel ingedeeld in het departement Wouden. Sankt-Vith, Schleiden en Kroneburg kwamen bij het departement van de Ourthe, Marche en Saint-Hubert bij "Sambre et Meuse". Bouillon werd zelfs bij een bestaand Frans departement gevoegd.

De bevolking, die actief had meegewerkt aan de verdediging van hun hertogdom, stond er nu alleen voor. Zij verteerde het Franse bewind slecht en voortdurend waren er incidenten. In 1798 groeide dat latente verzet uit tot een heuse opstand in het Noorden (de zogenaamde Ösling). Er was geen directe aanleiding voor de opstand, zoals in Vlaanderen, maar in de nacht van 25 op 26 oktober luidden in de streek de alarmklok en stromen de weerbare mannen samen. Deze werkwijze geeft voedsel aan de theorie dat de opstand vooraf was gepland. Het is zelfs zo dat diezelfde nacht ook in de andere delen van de Zuidelijke Nederlanden de opstand had moeten beginnen, maar in het noorden was men al enkele weken eerder begonnen, door het uit de hand gelopen incident te Overmere. Wat er ook van zij, in de bewuste oktobernacht zwoeren honderden mannen de eed "für das Vaterland zu siegen oder zu sterben". De leuzen waren dezelfde als die van de Boerenkrijg: "Pro aris et focis" of in 't plaatselijk dialect "'t Gét fir de Glaw" ('t gaat om het geloof), alsook "Es lebe der Kaiser". Op 26 oktober overvielen de opstandelingen in Klerf een vergadering van de plaatselijke commissaris en de municipale agenten van het kanton, die aan de conscriptielijsten werkten. De Klöppelkrieg of "Klepelkrich" was begonnen.

De knuppeloorlog was echter in niets meer te vergelijken met het heldhaftige verzet van enkele jaren ervoor. Nu de steun van de Oostenrijkers was weggevallen, deed het gebrek aan structuur en een strijdplan zich gevoelen. De dorpelingen waren nu verplicht om troepenverplaatsingen te doen, iets wat vroeger het Oostenrijkse leger deed, terwijl zijzelf zich toen beperkten tot het verdedigen van hun eigen dorpen, wat ze voortreffelijk deden.
Het liep dus algauw compleet mis. Kon in het begin nog geprofiteerd worden van de verwarring bij de Franse gezagsdragers en de eerder zwakke militaire aanwezigheid, dan leden de boeren van bij de eerste echte Franse tegenactie gevoelige nederlagen.

Eerst werden in de streek een heel aantal Franse functionarissen opgepakt en samen met collaborateurs en ingezworen priesters bijeengebracht in de abdij van Hosingen, het hoofdkwartier van de opstand. Daarna werd het patriottenlegertje opgedeeld in twee groepen, waarvan de ene opdracht kreeg naar Luxemburg-stad op te rukken en de andere via Sankt-Vith uiteindelijk Maastricht moest zien te bereiken (zoals bekend ook het einddoel van de Vlaamse en Brabantse boeren), waar de Engelsen werden verwacht. Geen van de twee objectieven werd evenwel bereikt.

De zuidelijken probeerden eerst Ettelbrück te bereiken, maar dat mislukte. Ze zagen zich genoodzaakt terug te trekken naar Klerf en Hosingen. Ondertussen zijn vanuit Luxemburg drie colonnes Franse soldaten vetrokken om de opstand te neutraliseren. Eén van die colonnes bereikte Arzfeld en de boeren besloten ze aan te vallen. Het treffen duurde slechts een kwartier, het werd een fiasco. Ook in Klerf werd slag geleverd met een andere colonne Fransen. Ondanks hun goede positie leden de boeren ook hier de nederlaag en vluchtten. De Fransen hergroepeerden en op 31 oktober werd dan Hosingen aangevallen, waar de gijzelaars konden worden bevrijd en de boeren verjaagd. De noordelijken brachten het er nog het best vanaf en geraakten onder leiding van hun aanvoerder Krendal tot in Stavelot. Op 1 november kwamen de Fransen daar aan. De boeren verzetten zich hevig, maar hadden ook de plaatselijke bevolking tegen. Bij valavond besloten ze dan maar te vluchten.

Tot 10 november waren er dan nog sporadisch rellen en samenscholingen maar op 12 november 1789, iets meer dan twee weken na het begin van de oproer kon departementscommissaris Failly aan zijn collega's melden: "Maintenant tout est rentré dans l'ordre". Het Luxemburgse avontuur was voorbij.

De les van de Boerenkrijg

Luk Van Nieuwenhuysen, Vlaams volksvertegenwoordiger

Onderstaande tekst is de neergeschreven toespraak van Luk Van Nieuwenhuysen op de Sporenherdenking van dit jaar, die in het teken stond van de Boerenkrijg. Onze gastspreker hield toen geen historisch referaat, maar trok de lessen uit het avontuur van de Boerenkrijg. Op overtuigende manier toonde hij aan dat er naast de vele verschillen, misschien nog meer overeenkomsten zijn tussen de situatie toen en die van nu. En dat er altijd mensen zullen nodig zijn die opkomen voor hun eigenheid... (wvd)

In tegenstelling tot de talrijke plechtigheden die in 1898 plaatshadden om de honderdste verjaardag van de Boerenkrijg te herdenken, blijven de hogere overheden deze keer manifest afwezig bij de diverse initiatieven - veelal van plaatselijke comités - die n.a.v. de tweehonderdste verjaardag hier en daar worden georganiseerd. Dat de Belgische overheid totaal afwezig is, lijkt me normaal. De Boerenkrijg is niet langer geschikt voor eigen gebruik, de boodschap is niet langer dienstig, integendeel, ze is niet voor recuperatie vatbaar.

België weg dus, en dat is een goede zaak, maar dat ook de Vlaamse overheid achterwege blijft, zal sommigen onder u misschien verwonderen. We konden het nochtans twee jaar geleden al voelen aankomen. Want in 1996 viel het op dat de Vlaamse regering (dat Belgische aanhangsel van Van den Brande), weliswaar een overkoepelend comité in het leven riep, maar niet om de verschillende initiatieven rond de Boerenkrijg te coördineren, maar wel die in verband met de 500ste geboortedag van Keizer Karel in 2000.

Ik heb daar niets op tegen, het verdient zelfs aanbeveling dat alle belangrijke momenten uit de geschiedenis, die een stempel hebben gedrukt op wat men vroeger "onze volksaard" zou genoemd hebben, het waard zijn om te worden belicht, om daarop terug te kijken, om er bij stil te staan. Het zijn niet wij die de geschiedenis willen ontkennen of manipuleren. Anderen zijn daar blijkbaar wel op uit.

Ik heb toen (in 1996) aan Van den Brande de vraag gesteld of de Vlaamse regering naar aanleiding van de 200ste verjaardag van de Boerenkrijg in 1998 een gelijkaardig initiatief had genomen of alsnog overwoog. Ik citeer uit zijn antwoord: "In tegenstelling tot de Boerenkrijg is de herdenking van de 500ste geboortedag van Keizer Karel in het jaar 2000 in een ruimere context te plaatsen waarbij niet alleen de steden Gent (...), Mechelen (...) en Brussel (...), betrokken zijn, maar heeft dit project tevens een Europese dimensie, vermits Wenen en Madrid als centra van het Habsburgse Rijk deze herdenking ook zullen meevieren. De vraag naar een overkoepelende coördinatie dringt zich dan ook op. (...) De Vlaamse regering neemt hierbij haar verantwoordelijkheid op".

Dat die verantwoordelijkheid wel degelijk alleen de Keizer Karel-herdenking en niet de herdenking van de Boerenkrijg behelst, bleek toen ik enige tijd nadien bij minister van Cultuur Luc Martens peilde naar de mogelijkheid om financiële steun te verstrekken aan de talrijke Boerenkrijgherdenkingsprojecten die op dat ogenblik in de pijplijn zaten maar waarvoor de middelen ontbraken.

Martens was zo mogelijk nog duidelijker en alleszins korter dan Van den Brande (Martens is altijd nogal kort van stof tegenover Vlaams-nationalisten - mogelijk wegens een gebrek aan argumenten): "Historische projecten worden enkel ondersteund of geprefinancierd indien ze een internationale dimensie hebben."

Indien ze een internationale dimensie hebben! Wat is er in godsnaam verkeerd aan een nationale dimensie ? Het is stilaan een constante geworden bij de Vlaamse regering. Diezelfde Martens subsidieert sedert vorig jaar in het kader van de actie "Vlaanderen 2002", nog enkel de Sporenherdenkingen wanneer die een internationale of multiculturele dimensie hebben. Anders gezegd: wanneer er "nieuwe Belgen" bij de programmatie worden betrokken.

Het lijkt misschien allemaal niet zo dramatisch of zwaarwichtig om er ons druk over te maken, ware het niet dat diezelfde Vlaamse regering geregeld het nieuws haalt met mooie en stoere verklaringen over het behoud en de verdediging van de Vlaamse identiteit in ondermeer Vlaams-Brabant en Voeren. Verklaringen die bij sommige Vlaams-nationalisten in goede aarde vallen. Maar we moeten er ons goed van bewust zijn welke definitie de Vlaamse regering hanteert voor die identiteit. Met "volksaard" heeft het niet veel te maken.

De identiteit die de Van den Brandes en de Martensen zeggen te willen verdedigen is er een waar de Vlamingen uiteindelijk nergens meer bij horen, het is een identiteit waarbij ze geen deel uitmaken van een Vlaamse of Nederlandse, maar van een universele samenleving, het is er een waarin zij geen eigen waarden meer kunnen herkennen, maar een waarbij zij vooral de waarden van anderen moeten erkennen, het is er een waarin zij niet langer warmte en geborgenheid bij de eigen cultuur moeten vinden maar bij de cultuur van anderen. Welnu, dàt maakt de Boerenkrijg 200 jaar na datum juist zo brandend actueel.

De opstand van tweehonderd jaar geleden was gericht tegen een Jacobijnse Franse staat. Een centralistische staat waar het volk van de Zuidelijke Nederlanden - dat altijd een vorm van federalisme gewoon

De boeren ontsnappen op wonderlijke wijze uit Diest.

was geweest (de Staten) - geen vat op had; een staat in wiens politieke cultuur dat volk zich niet herkende, wiens taal het niet sprak en wiens wetten, gewoonten en de ambtenaren die ze kwamen opdringen, de mensen ontheemd deed voelen in hun eigen omgeving. Welnu, la chanson se répète.

Want vandaag hebben de Vlamingen geen vat om de Europese besluitvorming (denk maar aan het taalgebruik bij het Merkenbureau en het stemrecht voor Europese vreemdelingen). Vandaag wordt de meerderheid binnen de Belgische context gefnuikt: alle Vlaamse partijen willen de faciliteiten afschaffen, maar ze blijven

Boerenkrijgmonument te Bornem.

bestaan; alle Vlaamse partijen willen op zijn minst een deel van de sociale zekerheid opsplitsen, maar ze blijft unitair; haast alle Vlaamse partijen willen de lasten voor de bedrijven verminderen, maar ze blijven fenomenaal hoog; alle Vlaamse partijen willen alle elementen van een mobiliteitsbeleid onder Vlaamse bevoegdheid, maar de Belgische chaos blijft heersen bij de NMBS (een NMBS die zo typerend is voor dit land: ze bolt voort met oude, tochtige en lekke wagens, ze maakt verlies, ze komt overal te laat en niemand heeft er nog wat aan); alle Vlaamse partijen willen een of andere vorm van amnestie, maar die komt er niet.

Vandaag, en meer dan ooit, staan de Vlamingen onbegrijpend én beschaamd tegenover de politieke cultuur van het land waar zij wonen; onbegrijpend tegenover de corruptie, het gearrangeer, de dagjespolitiek (want wat anders dan dagjespolitiek is een hervorming van politie en justitie die er uiteindelijk pas is gekomen nà de ontsnapping van Dutroux); onbegrijpend ten overstaan van het ongestraft naast zich neerleggen van de grondwet (stemrecht voor EU-vreemdelingen), van de taalwetten (in Brussel en in de faciliteitengemeenten), van gewone wetten (denk maar aan het ritueel slachten of het gedoogbeleid ten aanzien van drugs) of van uitspraken van de hoogste gerechtsinstanties (de arresten van het Arbitragehof over de betoelaging van Carrefour of over de gegrondheid van de omzendbrieven inzake het niet repetitief karakter van de faciliteiten).

Vandaag worden Vlamingen in hun eigen faciliteitengemeenten en in hun eigen hoofdstad nog altijd in het Frans bestuurd, en vandaag wordt de Belgische politiek nog altijd door de Walen en het Franstalig-Belgisch establishment gedicteerd (de manier waarop de ABN-AMRO hier werd weggejaagd moet de schellen van heel wat naïeve ogen toch hebben doen wegvallen - dit bood niet alleen de kans op duizenden jobs in een inkrimpende sector, dit was tientallen Johan De Mols waard geweest in een strategie tot een hernederlandsing van Brussel).

Vandaag voelen honderdduizenden Vlamingen zich opnieuw ontheemd in hun eigen omgeving, ontheemd in hun straat, ontheemd in hun staat, ontheemd in de EU-moloch. De link met 1798 is overduidelijk.

Pleit ik dan voor de totstandkoming van een nieuw Vlaams bevrijdingsleger dat vanuit de bossen van Vlaanderen met piek of zeis of zelfs met 't geweer opduikt om het land te bevrijden ? Gezien ons bosbestand lijkt dat niet echt mogelijk, maar geweld is zelfs niet nodig. De kortsluiting die dit land uiteen doet vallen komt er hoe dan ook. We moeten de zaak alleen bespoedigen door voortdurend politiek te ageren, en daar bedoel ik heus niet alleen "partijpolitiek" ageren mee.

We moeten steeds weer duidelijk maken, herhalen, benadrukken, uitschreeuwen dat het Belgische keurslijf verhindert dat we onze toekomst, onze welvaart en ons welzijn veilig stellen. We moeten de Vlamingen confronteren met de feiten: het feit dat de meest prangende dossiers in dit land muurvast zitten, tenzij in de uitzonderlijke omstandigheden dat er een volksopstand dreigt los te barsten (en dan nog zal men het een en het ander proberen te kanaliseren en te neutraliseren); het feit dat Vlaanderen geen eigen sociale politiek kan voeren, gericht op gezin en kinderen, gericht op het veiligstellen van pensioenen, op een degelijke gezondheidszorg; het feit dat we geen eigen toekomstgerichte en duurzame economische politiek kunnen voeren; het feit dat we onze belangen niet zelf en niet rechtstreeks op het Europees niveau kunnen behartigen; het feit dat na al de staatshervormingen de Nederlandstalige Vlamingen in Brussel maar ook in de Vlaams-Brabantse gordel tot een soort in theorie beschermde maar uitstervende indianenstam dreigen te verworden en dat alles omdat de Vlaamse meerderheid in België werd verkwanseld.

We moeten het zeggen en blijven zeggen, we moeten het aantonen en blijven bewijzen. Wij partijmensen via de kanalen waarover wij beschikken, Voorpost en de Vlaams-nationale beweging met de middelen waarover zij op hun beurt beschikken, ieder van ons van persoon tot persoon, dag in dag uit, telkens weer.

Wij moeten het bedrijfsleven aantonen dat het veel vrijer en in veel beter omgevingsfactoren kan ondernemen in een onafhankelijk Vlaanderen; wij moeten de zieken zeggen dat alleen een Vlaamse sociale zekerheid voor een betaalbare maar degelijke verzorging kan zorgen; we moeten de werknemers overtuigen dat alleen een onafhankelijk Vlaanderen hun pensioenen kan veiligstellen; we moeten de werklozen en werkenden doen inzien dat ze in een eigen staat veel meer werkzekerheid kunnen krijgen; we moeten diegenen die dagelijks in de file staan uitleggen dat het mobiliteitsprobleem alleen kan aangepakt worden als Vlaanderen ook alle elementen tot oplossing ervan beheert; we moeten de Brusselse Vlamingen en de Vlaams-Brabanders duidelijk maken dat de Walen hun territoriale ambities alleen binnen een Belgische context kunnen blijven koesteren.

We moeten de verfranste Brusselaars ervan overtuigen dat ze geen baat hebben bij het communautair gestook van hun politici en dat ze alle belang hebben om tot Vlaanderen te blijven behoren; wij moeten de internationale gemeenschap ervan overtuigen dat het opheffen van de Belgische Unie internationaal geen gevolgen zal hebben; wij moeten naar dat politiek kookpunt toewerken waarop ook de traditionele partijen wel moeten inzien dat de bevolking het niet langer neemt dat ze hun groepsbelangen boven het algemeen Vlaams belang stellen.
Wij moeten Van den Brande zover krijgen dat hij in een rondzendbrief naar zijn administratie beveelt om alle medewerking met de federale staat stop te zetten; wij moeten de traditionele partijen zover krijgen dat zij het been bij de federale regeringsvorming in 1999 voor één keer stijf houden wanneer ze er niet in slagen om zonder toegevingen zelfs de minimalistische besluiten van de commissie staatshervorming van het Vlaams Parlement er door te drukken.
De voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat er soms maar een kleine en onverwachte vonk nodig is om het scheidingsmechanisme in gang zetten. Tientallen jaren zijn wij de waakvlam geweest, een klein lichtje dat geduldig is blijven branden, hoe hard sommigen het trachtten uit te blazen.

Executie van 41 boeren onder de St.-Rombouts te Mechelen.

Wij, dat zijn de nationalisten. Dat Guy Tegenbos van De Standaard zich geen illusies make: het zogenaamd "samenraapsel van separatistische nationalisten, van de recht-en-orde strekking, van gewone rechts-conservatieven en van de antimigrantenstrekking met racistische neigingen" zal dit land uiteenschudden.

Wij zijn niet langer een bescheiden vlammetje, wij zijn de tondel waarmee de lont wordt ontstoken. Uit de ontploffing moet een vrij en onafhankelijk Vlaanderen tevoorschijn komen dat geen paradijs zal zijn, die illusie moeten we niet koesteren, maar het zal een Vlaanderen zijn waar we tenminste de instrumenten in handen zullen hebben om een leefbare en toekomstgerichte samenleving uit te bouwen, het zal een Vlaanderen zijn waar politici alleen aan het Vlaamse volk verantwoording zal verschuldigd zijn.

Ik zou mijn Voorpost-verleden onrecht aandoen, mocht ik hier tot slot een andere verjaardag, onvermeld laten: de Vrede van Munster die dit jaar 350 jaar terug werd afgesloten en waardoor Noord en Zuid tot op de dag van vandaag een verschillende weg insloegen. Het is mijn overtuiging dat een levensvatbare en dus toekomstgerichte samenleving in het Europa van morgen er pas zal zijn wanneer het onafhankelijke Vlaanderen en Nederland elkaar zullen hebben teruggevonden.

De weg die we moeten afleggen is dus nog lang. Vrijheid en recht zijn nooit definitief verworven. Er zal altijd voor moeten gestreden worden, tegen particuliere, groeps- en eigenbelangen in.

Ik wil maar zeggen: er zullen altijd nationalisten nodig zijn.

PREFECTURE DU DEPARTEMENT DE LA DYLE.

DERNIER AVIS AUX CONSCRITS DE TOUTES LES CLASSES.

LE PRÉFET,

Avant de déployer toute la sévérité des Lois contre les Conscrits de ce département, sourds à la voix du devoir et de l'honneur, veut bien leur adresser un dernier avis, que doit suivre, pour tous ceux qui ne sauront pas en profiter, l'exécution la plus prompte des mesures de rigueur, qu'ils auront volontairement encourues.

DEN PREFECT,

Eerder te vertoonen alle de strengheyd der Wetten tegen de Conscries van dit departement, doof aen de stem der pligt ende van de eer, wilt hun wel richten een laeste waerschouwinge die moet volgen, voor de gene die 'er niet sullen konnen waernemen, de spoedigste uytvoering de beraemingen van haerdigheyd, die sy hun zullen gewilliglyk hebben aengetrokken.

De gehate conscriptie of verplichte legerdienst die de woede bij de Zuid-Nederlandse bevolking deed overkoken en de rechtstreekse aanleiding was voor de opstand.

Regeerders van dorpen en stee,
Waren de Franschen eens wech, hoe had u daermee?
Nederlanders! Blyft nu byeen,
Wy moeten standvastich wezen,
Om te wagen ons lyf en bloed,
Voor de Franschen zyn wy te goed,
Om met schelmen en dieven te stryden.
Dat zyn wy niet van zin:
Liever de kogel of de guillotien!

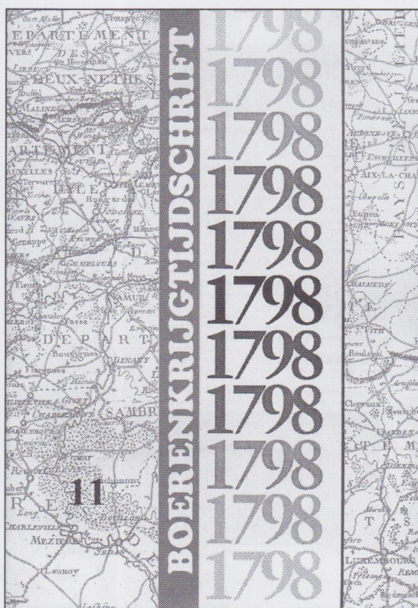

Boek & Tijdschrift

Boerenkrijgtijdschrift

Aan het thema van de Boerenkrijg is sinds 1993 een heus tijdschrift gewijd. Het wordt uitgegeven door het Boerenkrijg-comité Klein-Brabant en er verschijnen een drietal nummers per jaar. Het tijdschrift diept allerlei aspecten van de Boerenkrijg uit: er komen biografieën aan bod van leidende figuren van de opstand, plaatselijke geschiedenissen, gelijkaardige opstanden in het buitenland, informatie over de verschillende gedenktekens enzovoort. Wat onmiddellijk opvalt is de degelijkheid van de publicatie: ze is verzorgd uitgegeven, met veel illustraties en de inhoud is wetenschappelijk verantwoord. Vooral daarom is dit tijdschrift een echte aanrader voor wie wil bijleren over het verleden van onze gewesten.

Voor alle informatie: L. De Ryck, Boskant 77, 2880 Bornem, tel.: 03/889.22.33.

Were Di-brochure

Het viel te verwachten dat Were Di tijdens het Boerenkrijgjaar ook een publicatie op de markt zou brengen. Positief is dat de medewerkers zich niet beperkten tot het klassiek verhaal over de gebeurtenissen in de Vlaamse Provincies: enerzijds schetsen ze de omstandigheden waarin een meestal kort maar geografisch ruim verspreid oproer ontstond tegen de Franse republiek; anderzijds wordt een overzicht geboden van de opstand in diverse landen.

Voor de historische verantwoording zorgen Ludo Gerits ("kantelend tijdperk"), en Wilfried Wagener ("de republikeinse natie"). Deze laatste stelt terecht "dat in de plaats van een corporatistische versplinterde en katholieke of protestantse standenstaat, er een staat kwam van louter individuen die zichzelf zouden besturen.... en los staan van godsdienstige invloed op het openbare leven". De "vernieuwing" was voor velen te alomvattend en te brutaal. Voeg er nog de verplichte legerdienst bij en men had voldoende voedingsbodem voor algemene ontevredenheid.

Dat deze zich in diverse landen manifesteerde, lezen we in deze brochure: Dirk Crols en Roeland Raes behandelen de Boerenkrijg in Vlaanderen, Erik Martens het Walenland en de Duitse Nederlanden, Wagener Bretagne en Tirol, Th. De Coster de Vendée en Italië.Vooral de bijdragen van Martens zijn goed gedocumenteerd en brengen een hoop vrij onbekende gegevens. Zij zijn wel letterlijk overgenomen uit het bovengenoemde Boerenkrijgtijdschrift, en als dusdanig niet echt nieuw. Niets dan lof dus, alhoewel... Het hele opzet lijkt me wat te ambitieus om het in een honderdtal bladzijden evenwichtig te behandelen. Merkwaardig genoeg is de bespreking van het oproer in onze gewesten daar het slachtoffer van geworden: het aantal bladzijden is geringer dan die voorbehouden voor Wallonië en het Duitstalig gebied, terwijl er voor die twee overzichtelijke kaartjes gepubliceerd worden en voor Vlaanderen geen! Een afbeelding van een paar Boerenleiders (Rollier, Corbeels, Van Gansen) had ik toch ook graag gezien.

Ondanks deze randbemerkingen, durf ik de Were Di-uitgave toch nadrukkelijk aanbevelen, vooreerst aan een jong publiek, dat het zo vaak met een gebrekkig of onbestaand geschiedenisonderricht moet stellen, en zeker aan Noord-Nederlanders voor wie één en ander wellicht helemaal onbekend zal zijn. (Roeland Raes)

"De Boerenkrijg in Europa". Were Di, Merksem, 1998. 108 blz., 200 frank.

Aktief

Ook "Aktief", het blad van het Jongeren Aktief, bracht een speciale editie uit die in het teken staat van de Boerenkrijg. In een heldere tekst wordt het verhaal verteld van de opstand, met veel aandacht voor enkele belangrijke gebeurtenissen, zoals de slag bij Herentals en die bij Diest. En als uitsmijter is er nog een exclusieve tekening van Korbo.

Nummers te bevragen: Secretariaat JA, Van Maerlantstraat 14, Antwerpen, tel.: 03/231.08.45.

Grensland

Een laatste publicatie die we hier naar voor brengen is uitgegeven door Grensland. Het is in feite een heruigave van een kampboekje van deze jongerenorganisatie. Het is dan ook geschreven in een eenvoudige en heldere taal, en aangenaam om lezen. Toch bevat het boekje een schat aan informatie: de auteurs schetsen het algemene tijdsbeeld, diepen het thema uit, maar brengen ook korte stukjes over figuren uit de Boerenkrijgtijd en interessante 'weetjes'. Flink geïllustreerd met tekeningen en een heuse tijdsbalk. Voor jongeren vanaf 14 jaar een aanrader.

**Bestellen bij de vzw. Grensland.
Rek. nr.: 408-4053321-47.
Prijs: 140 fr.
Vermeld "Boerenkrijg".**

VOORPOST

Hoofdredacteur REVOLTE
Tim Mudde
Wilgenlaan 30, NL-2172 BT Sassenheim
Tel. +31 (0) 252-213732
E-post: wunibald@worldonline.nl

ABONNEMENTEN REVOLTE
VLAANDEREN:
450 fr. op bankrekening 979-5118076-70
t.n.v. Voorpost v.z.w. Gent

NEDERLAND:
gewoon abonnement: fl. 25,-
onder gesloten omslag: + fl. 8,-
op gironr. Rabobank Oudenbosch 1095625
onder vermelding van banknr.: 140721118
t.n.v. Vereniging Voorpost Oudenbosch

VOORPOST VLAANDEREN
ALG. VOORPOST SECRETARIAAT
Postbus 45, 2100 Deurne
Tel.: (03) 482.06.48 - 322.05.36

ALGEMEEN VOORZITTER
Johan Vanslambrouck
Tulpenlaan 38, 2240 Massenhoven

VOORPOST - AKTIEGROEP
VOORPOST - SPORTKRING
Luc Vermeulen
Misstraat 151, 2590 Berlaar
Tel.+fax: (03) 482.06.48

REGIONALE ADRESSEN
ANTWERPEN
Liliane Verhulst
Math. Corvenstraat 109, 2100 Deurne
Tel.: (03) 324.27.84

GENT
Ortwin Depoortere
Tel.: (09) 258.25.90

KEMPEN
Guy Somers
Gilliam 8, 2280 Grobbendonk
Tel.: (014) 51.60.55

VOORPOST NEDERLAND
ALGEMEEN SECRETARIAAT
Postbus 109, 4730 AC Oudenbosch

Voorzitter: Marcel Rüter
Postbus 1091, 5200 BC Den Bosch
Tel.: (035) 642.26.66
Fax: (035) 642.26.76

REGIONALE ADRESSEN
NOORD-HOLLAND
Ton Steemers
Weereweg 86, 1732 LN Lutjewinkel Tel.: (0224) 542463

OOST-NEDERLAND
Michiel Bosch
Postbus 4118, 6800 AW Arnhem Tel.: (026) 4450709

NOORD-BRABANT
(zie Alg. Secr.!)

LIMBURG
Bèr Willems - Postbus 488, 6160 AL Geleen

VOORPOST ZUID-VLAANDEREN
Jean-Yves Wattelar
Rue Carnot 95, 59155 Faches-Thumesnil

VOORPOS SUID-AFRIKA - DDF
Henk van de Graaf
Posbus 732, Rayton 1001 (RSA)

BOEKENDIENST
v.z.w. AVONDLAND t.n.v. Ivo Collier
p/a Jezuïetenrui 1, 2000 Antwerpen
Tel. (03) 234.06.61
Bank: 418-6044881-84 Post: 000-1555066-59

ZELF ZELF ZELF - AKTIE
Liliane Verhulst (zie Voorpost Antwerpen)

Herdenk nu!

Herdenk nu de strijd onzer boeren,
Die trotsen 't vijandige heer.
Zij waagden hun have en leven,
De strijd gold hun vrijheid en eer!

Wij erfden het bloed onzer boeren,
Wij erfden hun naam, Brigand.
Wij erfden hun plicht en, als 't nood doet,
In Vlaand'ren de strijd weer ontbrandt!

Wij dulden geen vreemd' overheersing,
En schendt men 't geloof of ons recht,
Dan klinkt weer de strijdkreet der boeren
"Voor Outer en Heerd!" in 't gevecht.

Een volk dat zijn waarde bewust is,
Erkent slechts het eigen gezag.
Wij dragen sinds eeuwen en eeuwen,
De vrijheidsdrang in onze vlag.

